

לכבוד שבת קדש – פרשת יתרו תשפ"ב

וזהב הארץ ההיא טוב – זו תלמודה של א"י

דף שבועי לעיסוק בסוגיות ארץ ישראליות – נכתב ע"י חגי צמיר

סיני הם השלמה ליחס הראוי והנכון לא רק כלפי ה', אלא בעיקר כלפי האנשים האחרים סביבך.

במדרש תנחומא (פרשת יתרו פרק כ סימן כג) מפרשים את המילה 'מעלות' מלשון 'מעילה' והכתוב מזהיר את המקריב שלא להיות חשוד במעילה, שאם חלילה מעל, כל עם ישראל יראו זאת, משום שלא יעלה עשן אצל קרבנו: "אל תקרי מעלות אלא מעילות, כלומר שאם בידך שום כלום מעל שמעלת בו הכהן לא יעלה: לא תגלה ערותך עליו. ולא תכניסהו אצל מזבחי להקריב, כי לא אקבלהו, ויגלה ערותך על כל ישראל העומדים למטה ורואין. שאם לא יתקבל הקרבן אין העשן עולה כעמוד". לא המזבח יראה את ערותך = גופך החשוף, אלא כל עם ישראל יראה את ערותך = המעשים החמורים שעשית כלפי אחרים.

התורה מתארת כיצד צריך לעלות למזבח. המזבח ענינו הקרבת הקרבנות. שורש המילה 'קרבן' – הוא ק.ר.ב. – מסרת הקרבן היא להתקרב לה'. אבל כדי להתקרב לה' יש קודם כל לזכור ולהתייחס למה שנמצא סביבנו. הרש"ר הירש כדרכו מתאר זאת בצורה נפלאה: "כשם שייצא מן המזבח דבר הצדק והאנושיות, והם יהיו לחזון החברה המתעלה אל ה', כן ייצא אליכם מן המזבח דבר המוסר והצניעות, הם יסודות הענין האלוהי באדם, ובלעדיהם לשוא יבקשו צדק ואנושיות בקרב החברה". הרב הירש מעלה אותנו לגבהים של הסתכלות והבנה מה מקומנו כבני אדם באמצעות התורה והמזבח.

בפסוקים שלאחר מתן תורה, שיא ההתקרבות לקב"ה, התורה מתייחסת לשלושת העברות החמורות ביותר עליהם האדם נדרש למסור את נפשו: עבודה זרה, שפיכות דמים וגילוי עריות: "לא תעשון אתי א' – להי כסף וא' – להי זהב לא תעשו לכם". "לא – תבנה אתהן גזית פי חרבך הנפת עליה ותחללה". "ולא – תעלה במעלת על-מזבחי אשר לא – תגלה ערותך עליו".

התורה והמזבח משדרים את השקפתה של היהדות לגבי שלשת העבירות שעליהם נאמר 'ייהרג ועל יעבור' והם בעצם מעבירים את כובד המשקל והאחריות אל האדם ויחסו לאלוקים וכך לדעתו של הרש"ר הירש ראוי לסיים את סיפור מעמד הר סיני. "הנה זו אחרית דבר לעשרת הדיברות, הבה ונסכמה. היא מכוונת כלפי שלוש העבירות העיקריות, החותרות תחת יחסנו אל ה', ומתן תורה בא להרחיק אותן מקרבנו ולשרש אחריהן ואחרי כל הסתעפויותיהן. הלא הן: עבודה זרה, שפיכת דמים וגילוי עריות; הווה אומר: העבירות החמורות ביותר בין

פרשת יתרו כוללת בתוכה את מתן תורה – מעמד הר סיני, המעמד המכונן של תולדות עם ישראל. והנה, משיא הגובה של גדלות המעמד, מסתיימת הפרשה בשני פסוקים, העוסקים בצורה ובמבנה של 'מזבח העולה', הוא מזבח הנחושת. מקומם הטבעי של פסוקים אלו היה צריך להיות בפרשיות שעוסקות במשכן או בהקרבת הקרבנות, אם כן – מה מקומם של פסוקים אלו בפרשת יתרו?

"ויאמר ה' אל משה כה תאמר אל בני ישראל אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את-עלתיו ואת-שלמיו את-זאנך ואת-בקרך בכל-המקום אשר אזכיר את-שמי אבוא אליך וברכתוך ואם-מזבח אבנים תעשה לי לא-תבנה אתהן גזית פי חרבך הנפת עליה ותחללה ולא-תעלה במעלת על-מזבחי אשר לא-תגלה ערותך עליו".

הפרשנים נותנים לפסוקים משמעות חינוכית ערכית ומוסרית. כך למשל בדברי רבי עובדיה ספורנו, האומר שדווקא בעיתוי זה של מעמד הר סיני, מודיע הקב"ה לעם ישראל, שהקשר עם בורא עולם לא נעשה באמצעות כסף וזהב אלא מתוך אמת פנימית וצנועה: "מזבח אדמה תעשה לי. וגם כן לא תצטרך לעשות היכלות של כסף וזהב ואבנים יקרות למען אקרב אליכם, אבל יספיק מזבח אדמה" 'אבא אליך וברכתוך'. – לא תצטרך למשוך השגחתי אליך באמצעיים של כסף וזהב וזולתם כי אמנם אני אבא אליך וברכתוך" (פרק כ', פסוק כ"א).

בכיוון זה הולכים גם פרשנים אחרים. אלא שאז מגיע פסוק תמוה לכאורה עוד יותר. "ולא-תעלה במעלת על-מזבחי אשר לא-תגלה ערותך עליו". מה הכוונה ומה המשמעות של האיטור לעלות במעלות על המזבח? מדוע זה קשור לפרשת יתרו – למעמד הר סיני?

רש"י מסביר, כי על ידי המדרגות אדם צריך לפסוע פסיעות רחבות והצורה הזו לא צנועה ויש גם מסקנה מוסרית בדבריו וזה לשונו – "...אשר לא תגלה ערותך – שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך, ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממש, שהרי כתיב (שמות כח מב) ועשה להם מכנסי בד, מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואתה נוהג בהם מנהג בזיון. והרי דברים קל וחומר ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך, לא תנהג בהם מנהג בזיון, חבירך שהוא בדמות יוצרך, ומקפיד על בזיונו, על אחת כמה וכמה". פסוקי המזבח הבאים לאחר מעמד הר

אדם למקום, בין אדם לחברו ובין אדם לעצמו. [הפסוקים כ – כא: עבודה זרה; כב: שפיכת דמים; כג: גילוי עריות].
ה', החברה והאדם – כלפי אלה מכוונים דברי תורת ה'. אחרית דבר זו מכריזה ומודיעה: לא "אשר במחיצת ה' בשמים" מהווה תוכן חוקת התורה, אלא יחסינו אל ה', אל זולתנו ואל עצמנו, ואף זה בלבד תוכן לשון הסמלים של המקדש ושל קדשיו. המזבח והתורה – נושאי שניהם אינם אלא האדם והקמת התחום האנושי ובניינו עלי אדמות – על פי דבר ה'".
נחזור אל דברי רש"י המדגיג את אחריות אישית זו והרי דברים קל וחומר ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך, לא תנהג בהם מנהג בזיון, חבירך שהוא בדמות יוצרך, ומקפיד על בזיונו, על אחת כמה וכמה". הרמב"ם בספר המצוות (מצות לא תעשה פ') מדגיג את ענין הכבוד והדרך-ארץ שיש לנהוג במשכן ובבית המקדש וצורת ההליכה על המזבח מבטאת זאת באופן ממש, "...שהזהירו מעלות על המזבח במעלות כדי שלא יפסע פסיעות גסות בעלותו אבל ילך עקב בצד גודל. והוא אמרו יתעלה ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו. ולשון מכילתא (דרשב"י) מה תלמוד לומר אשר לא תגלה ערותך עליו שכשעולה למזבח לא יהא פוסע פסיעה גסה אלא מהלך עקב בצד גודל".

הרב זינגר ז"ל, רבה של גבעת שמואל נהג לומר: "לא רק בעבודת המזבח רצוי שכל אחד יקריב ויעלה בקצב שלו ולא בקצב שאחרים קבעו לפי מדרגות קיימות, אלא כל אחד יגיע לראש המזבח לפי הצעדים שלו". המשיך הרב ואמר "גם בעבודת החינוך, גם כאן עלינו לאפשר לכל תלמיד להתקדם בקצב שלו, המדרגות קובעות לאדם מה יהיה קצב העלייה שלו ולכן העלייה צריכה להיות בכבש, כלומר לאפשר לכל תלמיד ותלמיד להתקדם בקצב שלו". ההתקרבות לקב"ה צריכה להיות בקצב האישי המתאים. אך תמיד יש לזכור כי התקרבות לקב"ה אינה יכול לבוא על חשבון בני אדם. כך למדו חז"ל גם מסמיכות הפרשיות שבין מזבח ופרשת משפטים. חז"ל דורשים בגמרא בסנהדרין כי יש בסמיכות זו גם משמעות רוחנית: "דרש בר קפרא מנא הא מילתא דאמרו רבנן הוו מתונים בדין? דכתיב 'ולא תעלה במעלות' וסמיך ליה 'ואלה המשפטים'" (סנהדרין ז:). כך גם המדרש בשמות רבה: "מה כתיב למעלה מן העניין? ולא תעלה במעלות על מזבחי וכתיב ואלה המשפטים, מה עניין זה אצל זה? וכי ערוותן של כהנים הייתה מגולה והרי כתוב ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערווה. אלא אמר ר' אבינא כשם שהזהיר הקב"ה את הכהנים שלא יהו פוסעין פסיעות גסות על גבי המזבח אלא יהו מהלכין

עקב בצד גודל, כך הזהיר הקב"ה את הדיינין שלא יהו פסיעות גסות בדין" (שמות רבה ל', ב).

אנו רואים במדרש זה את ההקבלה בין העליה על המזבח לאופן עשיית המשפט, דינים שבין אדם לחברו. פסוקי המזבח הם ההשלמה המלאה למעמד הר סיני ולתורה שניתנה לעם ישראל.

=====

בצפון הארץ בגליל העליון נמצאת העיר מעלות או בשמה המדויקת מעלות-תרשיחא, הממוקמת קילומטרים ספורים מגבול ישראל-לבנון.

תחילתו של הישוב בעבר היא בישוב תרשיחא, שנזכר כבר במאה ה-12 והמאה ה-13, בתעודת מקרקעין מימי הצלבנים. על פי המסורת העממית הערבית השם תרשיחא מגיע מהשפה הכנענית, במובן "הר הלענה": "טור" ("הר" בעברית) ו"שיח" (לענה).

בתקופת האימפריה העות'מאנית, במאה ה-18, ביצע השליט הבדואי דאהר אל-עומר חילופי אוכלוסייה - לכפר מעיליא הסמוך הביא נוצרים מלבנון ואת תושבי מעיליא המוסלמים יישב בתרשיחא. בתקופה העות'מאנית ומאוחר יותר בימי המנדט הבריטי גדלה חשיבותו של תרשיחא כישוב מרכזי בין צפת לעכו. בסקר ארץ-ישראל המערבית משנת 1881 מתואר היישוב ככפר גדול של מבני אבן השוכן במישור חקלאי פורה ומתגוררים בו כ-1,500 מוסלמים וכ-300 נוצרים. בכפר כנסייה חדשה בשכונה הנוצרית וכן שני מסגדים - חדש וישן. במישור מטעי זית והוא מוקף בגבעות. בסקר האוכלוסין של המנדט הבריטי משנת 1931 ישבו בכפר 2,522 נפש, מהם 2,047 מוסלמים ו-455 נוצרים. בכפר היו 584 בתים. מסמך משנת 1943 מעלה כי סביב הכפר כ-10,000 דונמים מעובדים. עיקר הגידולים במקום היו טבק, זיתים ועצי פרי. הכפר היה ידוע באזור באותה עת בזכות ריכוז בעלי המלאכה שבו, בעיקר יצרני סכינים, נפחים ומסגרים.

בשנות ה-30 וה-40 נודע אזור תרשיחא כאזור של כנופיות שודדים חמושות, שעסקו אף בהברחות גבול מלבנון. ביולי 1938 פשטו אנשי כנופיות מקרב תושבי תרשיחא על יהודי פקיעין, ותכננו להוציא להורג שני גברים יהודים שלכדו במקום, ביניהם אביה של מרגלית זינאתי. בהתערבותו של כאמיל חוסיין אפנדי ואחדים מתושבי הכפר, הם נסוגו מכוונתם אך הכריחו את יהודי פקיעין לעקור ממקומם. וכך יצאו יהודי פקיעין למה שמרגלית זינאתי קוראת "הגלות". על פי תוכנית החלוקה עתיד היה הכפר להיות חלק מן המדינה הערבית. במהלך מלחמת העצמאות התבצרו כוחות צבא ההצלה של קאוקג'י בכפר. במקום התחוללו קרבות

בברכת שבת שלום ומבורך – הגי עמיצור

לקבלת הדף במייל היכנסו לקישור <https://lp.vp4.me/fw3x>

לכבוד שבת קדש – פרשת יתרו תשפ"ב

זוהב הארץ ההיא טוב – זו תלמודה של א"י

דף שבועי לעיסוק בסוגיות ארץ ישראליות – נכתב ע"י חגי צמיר

הוקם על ידי חברת עמידר, יועד ל-450 משפחות. בחודש יולי הושלמו כבר 176 יחידות דיור ובניית שאר יחידות הדיור תוכננה להסתיים עד סוף שנת 1957. התושבים הראשונים הגיעו ליישוב מתרשיחא הסמוכה וממערב מעונה. הבתים הראשונים נבנו סמוך למיקומו הנוכחי של מגרש הכדורגל העירוני, בשטח 54 מ"ר עם שירותים חיצוניים. ב-29 באוקטובר 1959 חוברה מעלות לרשת החשמל בטקס בנוכחות שר המשטרה בכור שטרית.

בשנותיה הראשונות השתייכה מעלות (כמו גם תרשיחא שכנתה) למועצה אזורית מעלה הגליל, אך ועד מקומי ניסה לקדם קבלת מעמד של רשות מקומית ליישוב. ביוני 1960 הוחלט במשרד הפנים להקים מועצה מקומית משותפת ליישובים מעלות, תרשיחא ומעונה, אולם החלטה זו לא יצאה אל הפועל. הצעה נוספת הייתה להקים מועצה משותפת למעלות ומעונה אך ההצעה לא התממשה.

ביום 4 באוקטובר 1962 פרסם שר הפנים הכרזה על הקמת מועצה מקומית משותפת מעלות-תרשיחא, וטקס פתיחת המועצה צוין ב-16 במאי 1963, בבית הספר הממלכתי במעלות. בדיווח בעיתון "דבר", צוין כי היישובים תרשיחא ומעלות "הם מן הנחשלים ביותר על מפת המדינה".

בעת הקמת המועצה המקומית ישבו במעלות כ-520 משפחות יהודיות, רובן מיוצאי צפון-אפריקה. בתרשיחא ישבו 61 משפחות יהודיות וכ-200 משפחות ערביות. במועצה הראשונה כיהנו 15 חברים, כאשר חמישה מתוכם היו ערבים. לראש המועצה הראשון נבחר צמח ששון בן ה-35, תושב עכו, אשר נשלח למקום מטעם מפלגת מפא"י, והוחלף בלחץ התושבים לאחר שלוש שנות כהונה. לסגן ראש המועצה הראשון נבחר מיכאל אליאס מוסא דאוד, מוכתר העדה הקתולית בתרשיחא.

במקביל להקמת העירייה נעשו ניסיונות לסגור את המעברה שנמשכו כמה שנים. שכן, התושבים של המעברה, התנגדו לעבור למבני השיכונים שהיו יותר מרווחים, אך התשלום בשיכונים היה גבוה יותר מאשר במעברה. בפברואר 1961 דווח על חילוקי משפחות שנתקעו בשיטפון במעברה. לפי התיאור באותו זמן נשארו עשר משפחות במעברה. בספטמבר דווח שחוסלה מעברת מעלות ונשארו שלוש משפחות במעברה שדורשות תנאים שהסוכנות היהודית מסרבת להם – הלוואה גדולה ונוחה, ובחירת המקום אליו יעברו.

ב-21 בנובמבר 1995 קיבלה מעלות-תרשיחא מעמד של עיר.

קשים במסגרת מבצע חירם. באוקטובר 1948 פעל צה"ל לכבוש את הכפר וכוחות קאוקג'י נסוגו צפונה ללבנון, ועמם רבים מתושבי הכפר. ב-30 באוקטובר 1948 נכבש הכפר על ידי כוחות חטיבת עוזד. רבים מתושבי הכפר, כ-4,000 עד 5,000 איש, נמלטו ממנו, ובכפר נותרו כ-700 תושבים, מרביתם נוצרים. עקב קרבת הכפר לגבול רצה צה"ל לפנות ממנו את התושבים שנותרו בו, והופעל לשם כך לחץ על התושבים, אך אלה סירבו להתפנות ונותרו בכפר.

המתיישבים היהודים הראשונים בתרשיחא היו כ-100 משפחות מעולי רומניה שנשלחו בשלהי 1948 להתיישב בבתי הערביים הנטושים. בספטמבר 1949 היו בתרשיחא כ-1,000 ערבים וכ-130 משפחות יהודיות מעולי רומניה. הסוכנות היהודית חייבה את התושבים לבצע את כל קניותיהם בצרכניה, אך יהודים רבים העדיפו לקנות תוצרת זולה משכניהם הערבים.

תחילה הוגדרה ההתיישבות החדשה כמושב בשם "מעונה". אך חלק מהתושבים שלא רצו לעסוק בחקלאות, בחרו בשנות ה-50 להקים פנסיונים קטנים לצורכי תיירות פנים. לאור הקשיים הכלכליים שחוו המתיישבים היהודים במקום, הוחלט ב-1 באוגוסט 1951 לחלקם למתיישבים עירוניים ולמתיישבים חקלאיים. 50 משפחות שהחליטו לעסוק בחקלאות עקרו מתרשיחא והקימו בסמוך את המושב מעונה, ואילו כ-100 משפחות יהודיות שנותרו בתרשיחא כונו בשם "מעונה עירונית".

התייחסות רשמית ראשונה לאפשרות הקמת יישוב באתר של היישוב מעלות הופיעה במסמך מ-18 באוקטובר 1950, של האגף לתכנון במחלקה להתיישבות של הסוכנות היהודית. אף שבמסמך לא נזכרת מעלות בשמה, צורפה אליו מפת האזור המתוכנן להתיישבות. בישיבה מיום 9 במרץ 1952 קבעה ועדת השמות הממשלתית את השם "מעלות" לעיר העתידי, בדומה לכפר הסמוך מעיליא ומכיוון שהעיר תיבנה על מעלות ההרים. בשנת 1953 דובר כבר תכופות על יסוד יישוב יהודי בשם "מעלות" כדי לפתור את מצוקת תושבי מעונה עירונית. בינתיים, בשנות ה-50, הוקמה מעברה בשם "מעברת מעלות" במקום שבו נמצא כיום אזור התעשייה של מעלות.

ידיעה ראשונה על הקמת היישוב היהודי מעלות פורסמה בעיתון דבר ב-3 ביולי 1957. היישוב, אשר יושב ב-120 משפחות באותו השבוע, הוקם מזרחית לכפר תרשיחא, ויועד לעולים ממרוקו ורומניה. על פי התוכניות, היישוב, אשר